

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՈՒԿԱԻ ԿԱՄ ՍՈՒԿԱԻՏ

Գերապատիւ Յուսիկ եպիսկոպոսը, «Անապատականներ և վանականութիւն» յօդուածի մէջ (Արարատ, Յունի. եր. 65—68) ընդդիմախօսելով Սուկաւէտ, Զրաբաշխ և Քօսա-դաղ անունների՝ Աւդերեանի, Ալիշանի և իմ տուած նոր բացատրութեանց մասին, համարում է այդ բացատրութիւնները սխալ:

Վնաս չունէր ի հարկէ եթէ իրօք սխալ լինէինք, կամ թէ առաջարկուած լինէր աւելի հաւանական բացատրութիւն: Յուսիկ որբազանը գուցէ հապճեպով է կարդացել Ալիշանի և իմ՝ բացատրութիւնները, ապա թէ ոչ՝ ինչպէս Քօսա=Քօբի դաղը (լեռ) կը հասկանար Քօբի լեռ, և յետոյ էլ իբր թէ Ալիշանի սխալ՝ կը հերքէր: Կամ ինչպէս կ'անտեսէր Զրաբաշխի և ջրառատ ջրաշատ բառերի աղերսը: Անուշադիր է եղել այն բանին՝ որ հրաբխային խանձոտ, լերկ, խիճ ու աւազուտ լեռները, ինչպէս Քօշի լեռը, ամբողջովին ծծելով անձրեւի և ձիւնի ջրերը՝ արտահոսում են առատաջուր աղբիւրներ, մինչ բուսաւէտ լեռները՝ անձրեւաջրերը վազեցնելով վերայից կամ բուծանելով բոյսերը՝ պակաս ընդունակ են մեծամեծ աղբիւրներ արտադրելու: Խանձոտ, լերկ Քօշի դաղը՝ գետակներ է հոսեցնում աջ ու ձախ, որպիսի պատճառաւ էլ Սուկաւէտ կամ Զրաբաշխ է կոչուել, իսկ Սրբազանը ասում է թէ՝ «Զրաբաշխը ոչ մի առնչութիւն չունի ջրառատ-ջրաշատի (=Սուկաւէտի) հետ», այլ թէ՝ «Սուկաւէտ . . . հաւանօրէն նշանակում է անջրդի, առապար», և այդ նորահամար՝ որ Սուկաւէտի արտաքինը այդպէս չոր ու ցամաք է . . .

Սուկաւէտ անունի բացատրութեան դէմ Յուսիկ սրբազանի միւս առարկութիւնը, — թէ՛ Արաբները է. դա-

րում են արշաւել Հայաստան, իսկ Սուքիասեանց վկայաբանութիւնը արդէն կազմուած էր է. դարում. աւերեմն է. դարից առաջ Սուքիասեանց վկայաբանութիւնը կրում էր ճշմարտակութիւն ճգնաւորացն Սուկաւէտայ»,—միանգամայն թոյլ է։ Սուկաւէտայ բառը կարող էր մտնել Ձեռագրերի մէջ և փոխանակել Սուքիասեանց բառին՝ թէ շատ վաղ և՛ թէ հէնց վերջին արտագրութեանց ժամանակ. բաւական էր որ մի օր Սուկաւէտ անունը—իրեւնոյնանիշ Զրաբաշխի—կապուած լինէր Սուքիասեանց ներքի հետ։ Բացի այս, Արաբների արշաւանքներից առաջ էլ հնարաւոր էր այդպիսի օտար անունների հանդիպել մեր երկրում, օրին. Կոտայք, Բարկիւշատ, Եաշտիշատ, Շահապիվան, ևն։ Եաշտիշատ և Շահապիվանը ևս նոյն կերպով եմ բացատրել, միայն իմ բացատրութեամբ հասկանալի է դառնում «Շահապն Շահապիվանի»։ իսկ Եաշտիշատը և Շահապիվանը՝ յիշում են մեր Դ. և Ե. դարերի հեղինակները—Ագաթանգեղոս, Բիւզանդ, Խորենացի, այն ժամանակ՝ երբ Արաբները չէին արշաւել մեր երկիրը . . .

Սուկաւէտը՝ Զրաբաշխի թարգմանութիւնն է, կամ ընդհակառակն. տես իմ բացատրութիւնը (Խորենացուն Խորենացով պէտք է հասկանալ, Բ. հատ. եր. 86—89)։ Այլ բան է՝ եթէ ուրիշ աւելի յաջող բացատրութիւն լոյս տեսնէր մի օր։

Բարդ. եպս. Դէտզեան.

6 փետրվարի 1906 թ.

ի Ս. Էջմիածին.

